

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม จังหวัดราชบุรี” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน ของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และบทบาทและกระบวนการทำงานของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งศึกษาระบบสนับสนุนการทำงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบติดตามนิเทศงาน ระบบประเมินผล ระบบการ ประชาสัมพันธ์ และระบบสนับสนุนแผนชุมชน ซึ่งขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยต้นแบบระบบส่งเสริม การเกษตรแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นการมี ส่วนร่วมของทุกฝ่ายตั้งแต่เกษตรกร ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และภาครัฐเข้าร่วมทำการวิจัย เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ตำบล การจัดการกระบวนการเรียนรู้เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล การสัมมนา เชิงปฏิบัติการผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการใน 3 อำเภอ 6 ตำบล คือ อำเภอเมือง ตำบลดอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ อำเภอบ้านโป่ง ตำบลท่าผา ตำบลลาดบัวขาว อำเภอดำเนินสะดวก ตำบลท้านัด ตำบลบ้านไร่ ผลการศึกษาพบว่า

การศึกษาระบบการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตร โดยผ่านกระบวนการศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม ทำให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบลได้จากกระบวนการที่ชุมชนเป็นผู้เลือกจากตัวแทนของชุมชน โดยการจัดทำเวทีชุมชนตามกระบวนการจัดทำแผนชุมชนมีส่วนช่วยให้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลโดยชุมชนอย่างแท้จริง คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

กระบวนการได้มาของแผนชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง นับได้ว่าเป็นหัวใจของการ ทำงานวิจัยในครั้งนี้ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน ซึ่งเกิดผลหลายประการ คือ (1) ได้แผนแม่บทชุมชนที่ เกิดจากชุมชนโดยชุมชน ทำให้แผนขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง (2) ได้คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่คัดเลือกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้รู้บทบาท หน้าที่สามารถบริหารจัดการ และให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล แก่ชุมชนได้ดี (3) ทำให้ชุมชนเข้าใจในการจัดเวทีชุมชน และเข้าใจในการให้บริการของศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งได้พัฒนาให้

ตัวแทนชุมชนสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการในชุมชนได้ และ (4) เป็นการพัฒนาตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับบทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่ต้องร่วมจัดทำเวทีชุมชน ทำให้เกิดทักษะในบทบาทหน้าที่วิทยากรกระบวนการสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ สามารถจัดทำเวทีชุมชนได้ทั้งเวทีระดับหมู่บ้านและตำบล ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบสนับสนุนการทำงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรพบว่า ระบบติดตามนิเทศงานต้องจัดทำแผนติดตามนิเทศงานที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเวทีให้ผู้นิเทศงานและผู้รับการนิเทศได้มีส่วนร่วมในการติดตามนิเทศงาน และมีทัศนคติที่ดีไม่เป็นการจับผิดการทำงานส่งผลให้มีการทำงานและพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ระบบประเมินผลได้กำหนดการประเมินผลงานปีละ 2 ครั้ง ระบบการพัฒนาบุคลากรเน้นการพัฒนาเรียนรู้โดยการดำเนินการจริง ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ผ่านกระบวนการจัดทำเวทีชุมชนมีความมั่นใจและสามารถจัดทำเวทีชุมชนได้ ส่งผลทำให้เกษตรกรและชุมชนมีศักยภาพมากขึ้น โดยชุมชนสามารถจัดเวทีชุมชนด้วยตนเองได้ ระบบข้อมูลสารสนเทศทำให้จังหวัดสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างส่วนกลาง เขต และอำเภอได้ ซึ่งส่งผลถึงเกษตรกรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐได้รวดเร็ว ชุมชนตื่นตัวที่รับทราบข้อมูลข่าวสารนำข้อมูลไปพัฒนาตนเองได้ ระบบการประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดการเข้าใจอันดี ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารหลายช่องทาง เช่น สื่อพื้นบ้าน หอกระจายข่าว ประชาสัมพันธ์โดยตรงในเวทีประชุมต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงาน และเกิดการยอมรับทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่องานส่งเสริมการเกษตร ระบบสนับสนุนแผนชุมชนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานมีความเข้าใจในกระบวนการได้มาของแผนชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนและบริหารโดยชุมชน ซึ่งในระยะแรกได้ให้การสนับสนุนด้านความรู้เป็นส่วนใหญ่ และชุมชนมีความเป็นเจ้าของโครงการโดยระดมทุนเพื่อใหกลุ่มกิจกรรมของตนเองดำเนินการได้ผลรวดเร็ว จะไม่รอรับความช่วยเหลือจากภายนอกอย่างเดียว หากได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกเท่ากับเป็นการต่อยอดในการทำงาน

Abstract

The objectives of this study on "Agricultural Extension Role Model" were to study the field operation system of agricultural extension system with focus on the implementation of Sub-District Agricultural Technology Transfer Centre (SATTC) and the Extension Agents, and to investigate the supporting operation system of the mentioned system consisting of six operations, namely, information management, personnel development, follow-up and supervision, evaluation, publicization, and support of community plans. As the qualitative research, the research methodology was participatory action oriented, starting from the selection of research areas, learning process organization, data collection and analysis, and workshops for the districts of Muang, Ban Pong, and Thanat of Ratchaburi Province.

It revealed that the participatory implementation of field operation system through SATTC encouraged the community's roles in the Centre's management and administration. The Centre's Committee were selected from community representatives by the community after joining the public forums which were under the community planning process. The Committee had gained good understanding of its roles.

Also, the Extension Agents were recommended to take part in organizing public forums, resulting in their increased training skills for learning process for more effective performance.

Regarding the supporting operation system, it was found that the information management could be on-line so the Province could access and utilize it rapidly for extension services. The personnel development targeted on learning by doing in order that the officials-in-charge could get more confident for their actions. The community and farmers could get more potential in organizing public forums for their own. The work plan for follow-up and supervision could be set up. The participation of all concerned was highly recommended for their positive attitude and better understanding of such task for more effective performance. The evaluation could be done twice a year. To create good images and better understanding of extension services among farmers, publicization could be implemented through various channels such as local media, village radio, and public relations in various meetings. For support of community plans, all relevant officials could be knowledgeable of the community planning process with emphasis on community's needs and participation. After the completion of giving education for such process, the community's ownership of its plan could be encouraged by searching financial support for further actions, instead of waiting for external financial source as usual. In case of the external source granted, it could be used for extending their plan.

Upon the research's objectives, the community plan process, which was an actual learning process, was regarded as empirical evidence of the research's outcome. First, the community plan which was set up by the community itself could be implemented on a continuous basis. Second, the selection of the Centre's Committee was done through participation of the community. The Committee could perform its roles effectively. Third, the community had better understanding on public forums and the Centre's services so they could take active part in these activities and develop their representatives to be resource persons for such tasks. Last, the Extension Agents had been improved to be potential trainers.